

PRAVDA NA DNĚ LAHVIČEK S MOČÍ / ŠARLATÁN

10. 11. 2020, Cinepur – autor: Martin Mišúr

Ivan Trojan kývl na scénář, který schopného herce snadno navnadí. V *Šarlatánovi* hraje Jana Mikoláška, nadaného i výstředního léčitele, jemuž zákruty dějin Československa příliš nepomáhaly. Podoba tohoto proslulého znalce bylin se nestačila vpálit do kolektivní paměti, Trojan si s pozapomenutou figurou nicméně poradil náramně. Suverénně přepíná mezi ušlechtilým lékařem, který sošně hledí na lahvičky s močí, vyplašeným zajatcem mocenských her i autoritativním podivínem s netradičními zálibami za zavřenými dveřmi.

Širší štáb protagonistu v jeho snažení nepodráží. *Šarlatán* je ukázněný životopisný film se zřetelnou dějovou linkou. Jenže i některé realizačně zdařilé snímky nakonec nenavádějí k širším úvahám, neboť jejich postupy už jsou dostatečně známé, žánrově dávno osvojené a zkrátka očekávatelné. Takové snímky zaujmou spíše tím, do jakého kontextu mohou být takové tvůrčí postupy vneseny, případně jaké nevšední interpretace tím podněcují.

Šarlatánovi svědčí, když v návaznosti na silnou tradici biopiců dostředivě sleduje Mikoláškův vnitřní svět práce a osobních démonů. V ordinaci k němu všechno automaticky migruje a tvůrčí volby se tam podřizují jeho naturelu. Vzniká tím dojem, že snad i klika od dveří příčinnivě nabírá odstín, který vyhovuje Mikoláškově momentální náladě. Při této inklinaci lze sugestivně stavět intimní život hrdiny a každý prchavý pohled proměnit v cosi nesmírně živočišného. O poznání méně přesvědčivě dopadá, jakmile je Mikolášek odstředivě vržen do širších dobových scenerií konce padesátých let, kdy je proti němu veden politický proces.

Rozpačitě vyznívá postava jakéhosi komunistického fizla, jehož přeexponované a infantilní jednání evokuje spíš středoškolskou šikanu o velkých přestávkách. Rád bych takovou postavu vídal v nějakém odvázaném komiksu, do akademicky koncentrovaného filmu však nezapadá a hodně vypovídá o tápání v historických realitách. Do problémů zabředl i náznak kriminálního motivu obvinění proti Mikoláškově. Je poskytnuto málo stop; mimoto touha pátrat na vlastní či jinou pěst značně ochabuje, když advokát ex offo lakonicky naznačí, že si politická moc beztak všechno pohlídá. Nepřekvapí, když klíčový emocionální vzruch v soudní síni opět míří za Mikoláškovou dostředivou intimitou.

Mikoláškův osud přitom odstředivě otázky přitahuje. Jak zjistíme, léčil vlivné (nejen) komunistické činitele, měl styky na ministerstvu, dokonce si dokázal v pounorovém Československu uchovat živnost. Detaily ale zůstanou zahaleny někde pod rouškou: chrchlající prezident Antonín Zápotocký toho v úvodní předsmrtné křeči moc neprozradí a jiných vlivných hlasů se nedostává. Čím méně víme, tím větší prostor pro spekulace. Jan Mikolášek je zhmotněný sen ctitelů všemožných zapomenutých nebo utajených dějin; tedy knih, článků nebo dokumentů, z nichž máme seznat, že velkým historickým událostem sekundoval jakýsi tajemný hybatel, případně málo viditelná skupina.

Je konspiračně svůdné sledovat, jak *Šarlatán* neurčitě pracuje s touto optikou (ne)víry v oficiální sdělení a tajemného aktéra v pozadí. O Mikoláškově tehdejší noviny údajně sdělují samé nesmysly, on sám pak působí někdy jako znalec, který odmítá označovat své nadání za zázrak, a někdy jako spiklenecká figura, která občas procedí mezi zuby prorocky znějící větu jako: „Stokrát už lidi přečetli Bibli a nepochopili nic.“ Rovněž kompoziční či světelná řešení při manipulacích s lahvičkami jsou místy tak výrazná, že nemají daleko k nedostižné úvodní znělce *Nevyšvětlitelných záhad*. Nemluvě o návodných inscenačních řešeních typu mimořádně prudkého nájezdu na detail rukou mladého Mikoláška, když si onen poprvé uvědomí, jakým nadáním vládne.

Samořejmě netvrdím, že tvůrci *Šarlatána* připravili fanservis pro tu část veřejnosti, která se o dění ve světě informuje u leckdy roztodivných alternativních webů. Vtip spočívá v tom, že zvolené žánrové konvence a celkové ladění – akademicky koncentrované životopisné drama – jsou ve filmu o neurčitém tajemném hybateli něčím vznětlivým. Film zavání rafinovanými argumentačními postupy, kdy se do jednoho celku divoce míchají fakta, polopravdy, zavádění i otevřené lži; vše podpořené věrohodně vyhlížejícími postupy. Jinými slovy, kdyby někdo sehnal prostředky na vznik, řekněme, dehonestujícího hraného filmu o pozadí činnosti Charty 77 a jakýchsi hybatelích v pozadí, asi by při nespoutané exploatačním pojetí tolik nepopudil, zatímco s takto věrohodně uměřenými prostředky třeba ano. Nehodnotím faktičnost *Šarlatána* (ostatně dle oficiálních materiálů pouze vágně inspirovaného skutečným osudem), nýbrž zvolená tvůrčí řešení a to, co mohou dnes evokovat. Takto viděno se zdá vlastně taktické, že se tvůrci soustředili na osobní a dostředivé aspekty Mikoláškovy života, ačkoli u postav jeho typu bude patrně vždy podivně vábit i decentrované, záhadné a domněle utajené.

Zdroj: <http://cinepur.cz/article.php?article=4982>

